

ZABORAVLJENO PRIJATELJSTVO: SRPSKO-UKRAJINSKI ODNOSI I PRORUSKI NARATIVI

Katerina Šimkevič

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

April 2023.

ZABORAVLJENO PRIJATELJSTVO: SRPSKO-UKRAJINSKI ODNOSI I PRORUSKI NARATIVI

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Đure Jakšića 6/5 Beograd

www.bezbednost.org

Autor:

Katerina Šimkevič

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

April 2023.

Izradu publikacije finansijski je podržala Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED).
Za sadržaj odgovornost snosi jedino Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Bilateralni odnosi Srbije i Ukrajine su uspostavljeni u aprilu 1994. godine¹ i razvijali su se tokom dugog vremenskog perioda, pokrivajući oblasti trgovine, privrede, investicija, finansija, kulturne, humanitarne i naučno-tehničke saradnje. Međutim, odnosi dveju država su se znatno zakomplikovali sa početkom agresije Rusije na Ukrajinu 2014. godine.

Kao dugogodišnji partner Ruske Federacije, Srbija je osudila aneksiju Krima i podržala teritorijalni integritet Ukrajine. Međutim, Beograd je odbio da nazove rusku agresiju ratom. Od 2014. godine pa do danas, glavne definicije u medijskom prostoru Srbije su „konflikt” i „kriza”. Od 2022. godine se pojavio novi termin - „specijalna vojna operacija”.² Što se tiče informisanja o ratu, srpski mediji često emituju proruske narative, čime se šire dezinformacije o ratu koji je Rusija vodila protiv Ukrajine, i to uprkos činjenici da Ukrajina nije priznala nezavisnost Republike Kosovo, a za razliku od Ruske Federacije koja na Kosovu ima kancelariju, Ukrajina nema predstavništvo na Kosovu.³

Odnosi Kijeva i Beograda su se zakomplikovali zbog učešća srpskih dobrovoljaca u ratu na strani separatista Luganske Narodne Republike i Donjecke Narodne Republike, kao i u sastavu PMC „Vagner”. Umesto osude agresije Ruske Federacije na Ukrajinu, srpsko društvo i rukovodstvo su zauzeli neutralan stav, što je dovelo do problema u odnosima sa Ukrajinom. Istovremeno, Kijev ima jasan i izbalansiran stav po pitanju Kosova i teritorijalnog integriteta Srbije.

Važno je napomenuti da ruska propaganda ima značajan uticaj na srpsko-ukrajinske odnose. Poslednjih deset godina Kremlj širi laži o Evromajdanu, Revoluciji dostojanstva, okupaciji Krima, unutrašnjim problemima unutar Ukrajine, ratu itd.⁴ Tek u poslednjih godinu dana u informativnom prostoru Srbije pojavili su se članci koji pokušavaju da razotkriju ruske laži o Ukrajini, Krimu, jezičkom pitanju, istoriji. Nažalost, stav većine srpskog društva prema rusko-ukrajinskom ratu nije se promenio, te podrška Vladimiru Putinu i Rusiji ostaje prilično visoka.

Ukrajinska pomoć 1999

Komplikacije u odnosima Beograda i Kijeva izazvani ruskom aneksijom Krima 2014. godine, su dovele do čestog zaboravljanja pomoći koji je Ukrajina pružila Srbiji tokom NATO bombardovanja 1999. godine. Tek su skoro politički lideri u Srbiji počeli da se prisećaju podrške koju je Ukrajina pružila, a koja je bila zaboravljena u Beogradu.⁵ Tokom NATO vazdušne kampanje protiv Savezne Republike Jugoslavije od marta do juna 1999. godine, Ukrajina je zvanično osudila akcije Alijanse i pokušala da deluje kao posrednik u sukobu. Predsednik Ukrajine od 1994. do 2005. godine, Leonid Kučma, premijer Valerij Pustovoitenko i drugi ukrajinski političari osudili su akcije Alijanse.⁶

U tome su značajnu ulogu odigrali komplikovani odnosi Ukrajine sa Rusijom, koji su imali značajan uticaj na spoljnu politiku zvaničnog Kijeva. Neki poslanici su kritikovali Kučmine postupke, smatrajući da je propustio priliku da pokaže podršku Ukrajine zapadnim vrednostima i potencijalno poveća njene šanse za buduće članstvo u NATO.⁷

Vredi naglasiti da je pozicija Leonida Kučme i Vrhovne Rade Ukrajine odražavala složenu ravnotežu sa kojom se Ukrajina često suočavala u svojoj spoljnoj politici od 1991. do 2013. godine. Tokom ovog perioda, Kijev je bio rastrzan između dugogodišnjih veza sa Rusijom i težnji za bližim vezama sa Zapadom. Veoma sličan stav trenutno zauzima i Srbija, koja Rusku Federaciju vidi kao branioca i silu sposobnu da je zaštiti. Iako analogije sa Ukrajinom, koja je početkom Evromajdana i Revolucije dostojanstva u novembru 2013. godine krenula putem konačnog prekida odnosa sa Moskvom su veoma očigledne.

Čak i u tako teškim spoljnopolitičkim okolnostima, Ukrajina je pokazala sopstveni stav u vezi sa akcijama Beograda na Kosovu i vazdušnim udarima NATO-a na SRJ. Osuda delovanja Alijanse pojačana je pokušajima ukrajinskih vlasti da posreduju između Slobodana Miloševića i zapadnih zemalja.

U prvim nedeljama NATO bombardovanja, održana je zvanična poseta ministra spoljnih poslova Ukrajine Borisa Tarasjuka Beogradu.⁸ Tarasjukovo putovanje u glavni grad SRJ bilo je deo širih diplomatskih napora Ukrajine da pomogne u rešavanju sukoba između NATO-a i Jugoslavije. Položaj Ukrajine se može nazvati jedinstvenim. S jedne strane, bila je učesnica programa Partnerstvo za mir sa NATO-om, a sa druge je imala bliske veze sa Rusijom, koja se oštro protivila kampanji NATO bombardovanja.

Tokom posete, Tarasjuk se sastao sa predsednikom Jugoslavije Slobodanom Miloševićem i drugim visokim zvaničnicima kako bi razgovarali o mogućim načinima za okončanje sukoba. On je takođe preneo poruku predsednika Ukrajine Leonida Kučme u kojoj je pozvao Miloševića da prihvati uslove mirovnog sporazuma koji je predložila međunarodna zajednica.⁹ I Jugoslavija i NATO su pozitivno primili Tarasjukovu posetu, videvši je kao potencijalni korak ka mirnom rešavanju sukoba.¹⁰ Međutim, uprkos naporima ukrajinske diplomatije, sukob je nastavljen nekoliko nedelja.

Sporovi u Vrhovnoj radi

U martu 1999. godine, ukrajinski parlament se našao upleten u žestoku debatu o vazdušnoj kampanji NATO-a protiv Jugoslavije. Kampanja koju je pokrenula Alijansa za okončanje tekućeg sukoba na Kosovu podelila je međunarodnu zajednicu, pri čemu su neke zemlje podržavale intervenciju, dok su joj se druge oštro protivile. Mnogi ukrajinski političari i poslanici tvrdili su da kampanja krši međunarodno pravo i predstavlja pretnju suverenitetu Ukrajine. O tome su posebno bili glasni članovi Komunističke partije Ukrajine, koji su pozvali vladu i predsednika da obustave učešće države u programu Partnerstvo za mir.¹¹

Komunisti, kao i predstavnici socijalističkih političkih snaga, tvrdili su da Ukrajina ne treba da podržava kampanju NATO-a protiv Jugoslavije. Poslanici su tvrdili da je kampanja bila nezakonita i da je prekršila princip nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja. S druge strane, nastavljene su diskusije koje su vodile pristalice NATO kampanje. Smatrali su da treba zaustaviti humanitarnu krizu na Kosovu i zločine koje je počinila srpska vojska.¹²

Tokom vazdušne kampanje NATO-a protiv Jugoslavije 1999. godine, Ukrajina je bila jedna od zemalja koje su pružale podršku i pomoć izbeglicama koje su bežale od sukoba. Kako je sukob eskalirao i vazdušni napadi intenzivirani, mnogi civili su bili primorani da napuste svoje domove i potraže utočište u susednim zemljama.¹³

Medijski zaborav

Srpski mediji su veoma uspešno "zaboravili" da je Ukrajina pokušala da ubedi Miloševića da prihvati mirovni plan Zapada kako bi zaustavila bombardovanje. Mediji nisu pisali o osudi Kijeva vazdušne kampanje Severnoatlantske alijanse. U medijskom prostoru Srbije počele su da se pojavljuju informacije zahvaljujući predsedniku Aleksandru Vučiću, koji je odbio da osudi agresiju Ruske Federacije na Ukrajinu. U svojoj izjavi prošlog marta izneo je optužbu na račun ukrajinskih vlasti u vezi sa „neosudom“ delovanja NATO-a 1999. Vučić je pozvao ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog da učini prvi korak, priznavajući delovanje NATO-a kao agresiju na Srbiju.¹⁴ Predsednik Srbije je podstakao istraživanje koje je omogućilo ukrajinskim i srpskim medijima da govore o poziciji Ukrajine tokom vazdušnih udara NATO-a. Vučić ni posle toga nije osudio rusku agresiju i nije krenuo u uvođenje sankcija Kremlju.¹⁵

U Ukrajini je takođe primećen dugogodišnji medijski zaborav. Novinari i stručnjaci koji su aktivno razgovarali o kampanji Alijanse fokusirali su se na humanitarnu krizu, izbeglice, akcije NATO-a i posledice operacije po civilno stanovništvo. Mnogi ukrajinski mediji su tvrdili da akcije NATO-a krše međunarodno pravo i princip nacionalnog suvereniteta. Neki medijski komentatori su primetili da bi sukob mogao da destabilizuje region i izazove širi sukob na Balkanu. Postojale su odvojene publikacije posvećene političkim i diplomatskim naporima međunarodnih organizacija, kao što su UN i OEBS, da pronađu mirno rešenje sukoba.¹⁶

Epizoda iz 1999. godine nije jedina koju su mediji jednostavno izbacili iz informativnog prostora Ukrajine i Srbije. Više od tri decenije – od trenutka kada je Ukrajina stekla nezavisnost – srpski i ukrajinski mediji nisu mnogo pisali o odnosima dveju zemalja. Materijali su često bili površni, fragmentarni, nastali pod uticajem ruskih i zapadnih narativa.¹⁷ Zbog toga su se u ukrajinskom i srpskom društvu formirali prilično stabilni stereotipi, koji su korisni Moskvi. Puna invazija Rusije na Ukrajinu dovela je do ponovnog otvaranja Ukrajine prema Srbiji i Srbije prema Ukrajini.

Nemoguće je za godinu dana razbiti mitove i osloboditi se predrasuda, ali se prave prvi koraci na širenju novih narativa u ukrajinskim i srpskim medijima. Specifičnost je u tome što se ukrajinsko društvo brže oslobađa stereotipa o Srbima i Srbiji. Tome, nažalost, doprinosi rat i potpuno čišćenje društva od sovjetsko-ruske prošlosti. Da bi rezultati imali trajne posledice, potrebni su adekvatni koraci iz Beograda. Međutim, aktuelne srpske vlasti i autoritarni režim predsednika Vučića pokazuju želju da nastave sa manevrisanjem bez radikalnih akcija protiv Ruske Federacije.

Krim i Kosovo su dve različite situacije

Stav Ukrajine o Kosovu karakteriše njena podrška teritorijalnom integritetu Srbije i nepriznavanje jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova 2008. godine. Ova pozicija se zasniva na podršci principima teritorijalnog integriteta i nacionalnog suvereniteta. Zato Ukrajina priznaje Kosovo kao sastavni deo Srbije i smatra da svaka promena njegovog statusa treba da bude rezultat pregovora dve strane. Zato se Ukrajina 2008. godine uzdržala od glasanja za rezoluciju Generalne skupštine UN o priznanju jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova.¹⁸

Kijev mnogo godina za redom nije menjao svoju politiku. Iako pojedini ukrajinski političari sve češće pozivaju vlasti da priznaju nezavisnost Kosova, to nije zvanični stav Kijeva, već samo privatne inicijative pojedinih političara. Među njima su najaktivniji poslanici Nikola Knjažicki¹⁹ i Aleksij Hončarenko.²⁰

Dakle, Ukrajina se drži dosledne politike prema Kosovu i pridržava se odredbi sporazume o saradnji sa Srbijom u svim oblastima – ekonomskoj, trgovinskoj, vojnotehničkoj i diplomatskoj oblasti.²¹ Beograd pokušava da ispuni slične obaveze prema Kijevu. Kada je Rusija anektirala Krim, srpske vlasti su odbile da priznaju ove nezakonite akcije Kremlja. I to je stav koji Beograd zadržava sa početkom invazije Ruske Federacije na Ukrajinu u punom obimu.

Za Srbiju su Kosovo i Krim različite situacije, što ne negira valjanost. Do 1954. godine poluostrvo Krim nije bilo deo Ukrajine i nije bila njena etnička teritorija. Krimski Tatai nisu hteli da napuste Ukrajinu i pridruže se Ruskoj Federaciji. Rusi koji su živeli na poluostrvu pre aneksije planirali su da organizuju referendum o otcepljenju tek 2014. godine.²² Moskva je s vremena na vreme uzdrmla situaciju na

Krimu kako bi držala poluostrvo pod kontrolom i tamo imala baze za smeštaj Crnomorske flote. Ukrajinske vlasti nisu pribegle represiji protiv Rusa i Ukrajinaca koji govore ruski, iako ruska propaganda kaže drugačije.

Na Kosovu je situacija bila potpuno drugačija, posebno u etničkoj sferi. Represija Beograda nad kosovskim Albancima izazvala je otpor i razvoj nacionalnog pokreta. Progon nije prestao, a vrhunac je dostigao 1997-1998. Odbijanje Slobodana Miloševića da povuče predstavnike srpske policije, vojske i službi bezbednosti, kao i da potpiše mirovni plan u Rambujeu, postali su razlozi za vazдушnu kampanju NATO-a. Tako je Beograd faktički izgubio kontrolu nad Kosovom, gde je nakon potpisivanja mirovnog sporazuma u Kumanovu juna 1999. godine uspostavljena međunarodna administracija UN. Problemi Beograda i Prištine nisu mogli da se reše narednih godina, što je izazvalo jednostrano proglašenje nezavisnosti Kosova od strane Albanaca.²³ Rusija, koja nije priznala nezavisnost Kosova, stalno koristi ovaj presedan da prizna marionetske države u Abhaziji, Osetiji i L/DNR.²⁴ Ovim Kremlj krši obavezu priznavanja teritorijalnog integriteta Srbije.

Srpske vlasti ne pokušavaju da kritikuju Rusku Federaciju zbog ovakvih izjava, niti kritikuju aneksiju Krima. Međutim, kako je srpski predsednik Aleksandar Vučić rekao u jednom svom intervjuu za „Bloomberg“: „Za nas, Krim je Ukrajina, Donbas je Ukrajina – i nastaviće da budu“, čime je ipak napravljen delimičan otklon od politike Rusije.²⁵ Tako Beograd nastavlja da balansira između „prijateljstva“ sa Rusijom i želje da održi korisne odnose sa Evropskom unijom.

Pitanje Donbasa

Kada je Rusija započela rat na istoku Ukrajine 2014. godine, Srbija je u početku pokušala da ostane neutralna i nije zauzela čvrst stav po tom pitanju. Ovo je delom posledica ratnog iskustva Srbije i njene želje da održi dobre odnose i sa Ukrajinom i sa Rusijom.²⁶

Razvoj rata i njegov prelazak na pune razmere u februaru 2022. godine promenili su realnost za srpske vlasti. Beograd se suočavao sa sve većim pritiskom Zapada. Glavni zahtev je bio da se osudi agresija, da se zauzme oštiri stav u vezi sa delovanjem Rusije u Ukrajini. Srbija je još jednom izjavila da podržava teritorijalni integritet Ukrajine, ali nije prekinula saradnju sa Ruskom Federacijom.²⁷

Od 2014. godine u medijima su počele da se pojavljuju informacije o učešću građana Srbije u Donbasu na strani separatista koje podržava Kremlj. Da se Srbi bore protiv ukrajinske vojske dokazuje niz novinarskih istraga. Neki od njih su već nekoliko puta posetili Donbas.²⁸

U stvari, do 2022. godine rukovodstvo zemlje je negiralo učešće svojih građana u rusko-ukrajinskom ratu. Krajem prošle godine predsednik Aleksandar Vučić se oglasio saopštenjem u kome je kritikovao PMC "Vagner" zbog regrutovanja Srba u svoje redove.²⁹ Tačan broj srpskih dobrovoljaca u Donbasu nije poznat.³⁰ Nema potvrđenih podataka o tome da li su Srbi osuđeni za učešće u ratu u Donbasu i da li izdržavaju kaznu.³¹

Uticaj ruske propagande

Postojeće probleme u srpsko-ukrajinskim odnosima Rusija stalno koristi u svojim interesima. Ako pre aneksije Krima i okupacije istočnih regiona Ukrajine Moskva nije pribegla aktivnoj politici meke moći, onda ju je od 2014. godine učinila glavnom u Srbiji i na Balkanu.³² Kao rezultat toga, u srpskom društvu gde je i ranije postojala popularnost Rusije, povećan je nivo podrške Rusiji, Putinu i vojno-političkoj saradnji dveju zemalja. Srbi vide Moskvu i rusko rukovodstvo kao snažnog branioca od napada i optužbi SAD i EU. Međutim, to nije sprečilo Beograd da i dalje razvija odnose sa Evropskom unijom, otvarajući poglavlja u budućem sporazumu o pristupanju toj organizaciji. Rusija je pojačala svoju propagandu i u ovom pravcu, lansirajući narative o „lošoj“ Evropskoj uniji u medijima koje kontroliše.

Posebno su bile popularne publikacije na temu odlaska Evropljana od tradicionalnih vrednosti, kršenja ljudskih prava i transformacije zemalja koje ulaze u EU u vojne baze NATO-a. Masovni mediji u Srbiji često pišu o „propadajućem“ Zapadu, tamošnjem visokom nivou kriminala i padu duhovnosti. Nasuprot tome, slika Ruske Federacije je naslikana kao centra hrišćanskog sveta, gde crkva promoviše poštovanje porodičnih vrednosti i očuvanje pravoslavnih tradicija.

U tom kontekstu, Ukrajina se smatra zemljom koja je prešla na stranu EU i NATO i prodala se za obećanja da će dobiti članstvo u Evropskoj uniji, itd. Da bi privukla srpsko javno mnjenje u pravom smeru i dobila podršku Srba za akcije u Ukrajini, Moskva je u poslednjih devet godina kontinuirano koristila nekoliko ključnih istorijskih mitova:

- Progon u Ukrajini, posebno u istočnim, južnim i jugoistočnim regionima, ruskog govornog stanovništva.
- Krim je oduvek bio ruski, pa je njegovo uključivanje u sastav Ruske Federacije 2014. obnavljanje istorijske pravde.
- Kijevska Rus je bila jedna od etapa ruske državnosti, o čemu svedoči savremeni naziv države.
- Ukrajina je oduvek bila deo ruskog kulturno-istorijskog okruženja.
- Ukrajinci, Rusi i Belorusi su predstavnici iste etničke grupe, što je izazvalo širenje koncepta trojedne nacije.
- Ukrajina ima nelegalno izabrano rukovodstvo koje je na vlast došlo državnim udarom u februaru 2014.
- Progon nacionalnih manjina, posebno Jevreja, Rusa i Mađara.
- Vlast vrši represiju nad crkvom i sveštenstvom.
- Ukrajina je najsiromašnija i najkorumpiranija zemlja u Evropi.
- Evromajdan i Revolucija dostojanstva bili su državni udar koji je ugrozio život tadašnjeg predsednika Viktora Janukoviča.

Ovi i drugi mitovi su osnova ruske propagande i dezinformacija u Srbiji. Glavni alati za širenje lažnih informacija su mediji - štampani mediji, radio, televizija, društvene mreže, posebno Fejsbuk i Telegram. Sadržaj je ciljano odabran za svaku publiku, koja treba emotivno da reaguje na otvorene laži i da izazove stalno povećanje negativnog stava Srba prema Ukrajincima.

Pored toga što ruska vlast na ovaj način ruši odnose između dve zemlje, ona u očima Srba stvara imidž Moskve kao mirotvorca i branitelja. Zato većina srpskog društva podržava vladu i predsednika, koji nisu spremni da uvedu sankcije Rusiji.³³

Šta fali sankcijama?

Aleksandar Vučić u svojim izjavama stalno govori da se Beograd u svojoj spoljnoj politici zasniva na interesima građana i "vojnoj neutralnosti."³⁴ Osim toga, predsednik odlučuje iz političkih i ekonomskih razloga. Srbija je u velikoj meri zavisna od ruskog snabdevanja energentima, posebno prirodnim gasom (uvoze 89% iz Rusije).³⁵ Vučić smatra da uvođenje sankcija Rusiji rizikuje da nanese štetu ekonomskim interesima Srbije, posebno u energetsom sektoru.³⁶

Beograd takođe tvrdi da bi uvođenje sankcija Rusiji bilo kontraproduktivno i moglo bi naštetiti naporima za rešavanje sukoba u regionu. Srbija zauzima stav konstruktivne interakcije sa Rusijom i zalaže se za dijalog i diplomatiju kao najbolje sredstvo za rešavanje sukoba. Priključivanje evropskim sankcijama, prema Vučićevim rečima, moglo bi da poveća tenzije i da dovede do dalje nestabilnosti u regionu.³⁷

Zaključak

Odnosi dve zemlje od trenutka sticanja ukrajinske nezavisnosti 1991. godine do danas se mogu okarakterisati kao formalno prijateljski odnosi. Vrhunac prijateljstva i solidarnostije došao je sa NATO bombardovanjem Savezne Republike Jugoslavija 1999. godine, koja i danas važi za jednu od najtraumatičnijih epizoda savremene srpske istorije. Tokom te epizode, ukrajinska solidarnost se ispoljavala kroz pokušaje Ukrajine da bude nepristrasan medijator, osudu vojne intervencije bez mandata Saveta bezbednosti UN-a, kao i kroz pomoć koja je pružena.

Danas se ta epizoda veoma lako zaboravlja u političkom diskursu u Srbiji, posebno od strane političkih lidera. Pored toga, iako odnosi dve zemlje nastavljaju da budu formalno prijateljski, oni su i dalje opterećeni stereotipima koji su preovladali u srpskom društvu kao produkt veoma snažnih proruskih narativa proteklih godina i koji su učinili Rusiju i njeno rukovodstvo veoma popularnim u Srbiji. Ova popularnost zajedno sa srpskom politikom balansiranja između Zapada i Rusije, čini odnose Srbije i Ukrajine ne neprijateljskim odnosom, ali odnosom ispunjenim kontradikcijama.

Te kontradikcije se ispoljavaju kroz činjenicu da dok sa jedne strane i Srbija i Ukrajina sprovode politiku poštovanja teritorijalnog integriteta one druge strane, kada su u pitanju teritorije Kosova i Metohije, Krima i Donbasa, Srbija ne uvodi sankcije Rusiji. Istovremeno, iako Srbija glasa u međunarodnim institucijama za predloge koji se baziraju na poštovanju principa suvereniteta i teritorijalnog integriteta Ukrajine, srpski zvaničnici nisu toliko glasni u svojim osudama Rusije. U trenutnom stadijumu, teško je očekivati veći napredak u bilateralnom odnosu, a još je teže to postići dok traje rat u Ukrajini. Dok se to ne desi, neophodno je da se forsiraju i naglašavaju pozitivniji aspekti srpsko-ukrajinskih odnosa, kako bi se unela veća atmosfera poverenja i prijateljstva u taj odnos.

1 Liga, Обмін нотами про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Союзною Республікою Югославія [Razmena nota o uspostavljanju diplomatskih odnosa između Ukrajine i Savezne Republike Jugoslavije], 24. 03. 94 та 15. 04. 94, <https://ips.ligazakon.net/document/MU94505>.

2 Politika, Vučić: Sledi eskalacija u Ukrajini, Srbija će biti između čekića i nakovnja, 11. 02. 2023, <https://www.politika.rs/sr/clanak/537150/Vucic-Sledi-eskalacija-u-Ukrajini-Srbija-ce-biti-izmedu-cekica-i-nakovnja>.

3 UNMIK, The Russian Federation (Chancery of the Embassy of the Russian Federation) // Diplomatic Mission, <https://unmik.unmissions.org/diplomatic-missions>.

4 Asja Hafner, "Šta su najčešće lažne informacije koje se šire o ratu u Ukrajini?", *Svobodna Evropa*, 4. mart/ožujak, 2022., <https://www.svobodnaevropa.org/a/rusija-ukrajina-la%C5%BE-ne-vijesti/31736213.html>.

5 N. T. Štiplija, "Gde si bio 1999: Ukrajina među prvima osudila NATO bombardovanje", *European Western Balkans Srbija*, 23. 02 2022., <https://europeanwesternbalkans.rs/gde-si-bio-1999-ukrajina-medju-prvima-osudila-nato-bombardovanje/>.

6 Verhovna Rada Ukrajine, Про ситуацію, що склалася у зв'язку з агресивними діями НАТО проти Союзної Республіки Югославії [O situaciji koja je nastala u vezi sa agresivnim delovanjem NATO-a na Saveznu Republiku Jugoslaviju], Документ 546-XIV [Dokument 546-XIV], 24. 03. 1999, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-14#Text>.

7 Verhovna Rada Ukrajine, Стенограми пленарних засідань Третя сесія Верховної Ради України III скликання [Stenogrami plenarnih sednica treće sednice Vrhovne rade Ukrajine III saziva], Лютий 1999 - Липень 1999 року [Februar – Jul 1999.], <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/27>.

8 Tarasjuk, "Україна не могла бути остеронь [Ukrajina nije mogla da bude po strani]", *BBC Ukrajina*, 25. 03. 2009, https://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2009/03/090325_tarasyuk_int_ns?fbclid=IwAR0EFZ7ccOgtGYU3EvaXtZ4M_00esbnmCJzbw70pPRj8fVqG5l3Egw9PUxI.

9 Isto

10 Isto

11 Verhovna Rada Ukrajine, Бюлетень № 28 [Bilten № 28], 24. 03. 1999, <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/2252.html>.

12 Verhovna Rada Ukrajine, Бюлетень № 32 [Bilten № 32], 26. 03. 1999 <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/2256.html>.

13 Demostat/Milomir Mandić, „Da li nam je Ukrajina prijatelj?", *Danas*, 22. 03. 2023, <https://www.danas.rs/vesti/politika/da-li-nam-je-ukrajina-prijatelj/>.

14 N. T. Štiplija, "Gde si bio 1999: Ukrajina među prvima osudila NATO bombardovanje", *European Western Balkans Srbija*, 23. 02 2022, <https://europeanwesternbalkans.rs/gde-si-bio-1999-ukrajina-medju-prvima-osudila-nato-bombardovanje/>.

15 Jovana Đurović, "Zašto društvo koje je iskusilo ratove ne podržava Ukrajinu", *Glas Amerike*, 24. 03. 2022, <https://www.glasamerike.net/a/6499344.html>.

16 Катерина Шимкевич, "Заборавлена солидарност", *НИН*, број 3767, 9. 03. 2023, стр. 22-23

17 Isto

18 UN General Assembly, Backing request by Serbia, General Assembly decides to seek international court of justice ruling on legality of Kosovo's independence, 8. 10. 2008, General AssemblyGA/10764, *Sixty-third General Assembly Plenary, 22nd Meeting*, <https://press.un.org/en/2008/ga10764.doc.htm>.

- 19 Knjažički, "Україна має визнати Косово [Ukraina treba da prizna Kosovo]", *Espresso*, 2. 08. 2022., <https://espresso.tv/ukraina-mae-viznati-kosovo-knyazhitskiy>.
- 20 Kryeministri.rks-gov.net, "Prime Minister Kurti received the member of the Parliament of Ukraine, Oleksiy Goncharenko", 27. 10. 2022., <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurti-received-the-member-of-the-parliament-of-ukraine-oleksiy-goncharenko/>.
- 21 Ambasada Ukrajine u Republici Srbija, Договірнo-правовa база між Україною та Сербією [Ugovorno-pravni osnov između Ukrajine i Srbije], <https://serbia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/535-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-serbijeju>.
- 22 Катерина Шимкевич, "Изговор за агресију", *НИН* 30. 03. 2023., Број 3770
- 23 NATO, Kosovo Air Campaign (March-June 1999). Operation Allied Force, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49602.htm.
- 24 021.rs, "Objavljen transkript razgovora: Šta je (sve) Putin rekao o Kosovu?", *Nedeljnik*, 021.rs, 28. 04. 2022., <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/304241/Objavljen-transkript-razgovora-Sta-je-sve-Putin-rekao-o-Kosovu.html>.
- 25 Misha Savic and Andrea Dudik, "War in Ukraine Strains Ties Between Putin and His Old Serb Ally," *Bloomberg*, January 18, 2023, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-18/war-in-ukraine-strains-ties-between-putin-and-his-ally-vucic-in-serbia>.
- 26 Танјуг, "Градимo јаку Србију и чувамо своје националне интересе", 31. 03. 2023., <https://vucic.rs/Vesti/Najnovije/a60722-Vucic-Gradimo-jaku-Srbiju-i-cuvamo-svoje-nacionalne-interese-vucic.rs.html>.
- 27 Al Jazeera, "Vučić: Srbija podržava teritorijalni integritet Ukrajine, ali neće uvoditi sankcije Rusiji", 25. 02. 2022., <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/2/25/vucic-srbija-podrzava-teritorijalni-integritet-ukrajine-ali-neece-uvoditi-sankcije-rusiji>.
- 28 Nevena Bogdanović, "Proveravamo: Iz kojih država Zapadnog Balkana su borci išli u Ukrajinu", *Slobodna Evropa*, 22. 02. 2022., <https://www.slobodnaevropa.org/a/zapadni-balkan-ukrajina-rat-iste/31716950.html>.
- 29 Slobodna Evropa, "Vučić demantovao prisustvo ruske jedinice Vagner u Srbiji", 16. 01. 2023, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-vagner-srbija/32226105.html>.
- 30 Nova S, "Koliko Srba ratuje u Ukrajini?", <https://www.youtube.com/watch?v=xFT7dMUeyF0>.
- 31 Detektor.ba, Regional Terrorism and Foreign Fighters // Database, <https://terorizam.detektor.ba/>
- 32 Rade Ranković, "Meka moć Rusije na Balkanu", *Glas Amerike*, 08. 12. 2016, <https://www.glasamerike.net/a/meke-moc-ruskog-imperijalizma/3628548.html>.
- 33 Danas, "Šta Srbija gubi ako podleže pritiscima Zapada i uvede sankcije Rusiji: Analiza ruske agencije Regnum", 19. 02. 2023., <https://www.danas.rs/vesti/politika/sta-srbija-gubi-ako-podlegne-pritiscima-zapada-i-uvede-sankcije-rusiji-analiza-ruske-agencije-regnum/>.
- 34 Катерина Шимкевич, "Що не так із військовим нейтралітетом Сербії? (частина 1 та частина 2) [Šta fali vojnoj neutralnosti Srbije?, 1. i 2. deo]", *Militarniy* 29-30. 07. 2022., <https://mil.in.ua/uk/blogs/shho-ne-tak-iz-vijskovym-nejtralitetom-serbiyi-chastyna-1/>.
- 35 Al Jazeera, "Infografika: Ovisni o ruskom gasu", 13. 02. 2022., <https://balkans.aljazeera.net teme/2022/2/13/infografika-ovisni-o-ruskom-gasu>
- 36 Катерина Шимкевич, "Росія і Сербія: непартнерські стосунки [Rusija i Srbija: nepartnerske odnose]", *Tyzden*, 22. 02. 2023, <https://tyzhden.ua/rosiia-i-serbiia-nepartnerski-stosunky/>.
- 37 Nataša Anđelković, "Srbija između EU i Rusije: Šta ako Beograd uvede sankcije Moskvi, a šta ako odbije, *BBC na srpskom*, 27. 10. 2022., <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-63380141>.

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku